

права, але не працюючого на практиці. Так, багато принципів КК 2001 р. можна нескінченно «підлифувати», підвищуючи рівень технічної досконалості їхнього змісту й форми, однак від цього ефективно працювати вони не почнуть. Рівною мірою мислиме створення технічно досконалого законодавства, але такого, що не відповідає поняттям про добро й справедливість, наприклад, що дозволяє вбивства й грабежі, работоргівлю. До цих — сутнісних — аспектів законодавча техніка байдужа.

Сформувавши свою волю, законодавець за допомогою різних технічних засобів і прийомів намагаються адекватно відбити її в змісті. В результаті воля трансформується в ядро правового змісту, стає його сутністю. Отже, тільки поєднання адекватної законодавчої волі з технічно вивіреними нормами дає можливість побудувати дієвий нормативний акт.

Список використаних джерел

1. Люблинский П. И. Техника, толкование и казуистика уголовного закона / Под ред. В. А. Томсинова. М.: Зерцало, 2004. 248 с.
2. Гродзинский М. М. Законодательная техника и уголовный кодекс / М. М. Гродзинский // Вестник советской юстиции. № 19 (125). Харьков, 1928.

ГОРБАЧОВА І. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, доцент

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОБМЕЖЕННЯ АБО ПОЗБАВЛЕННЯ ОСОБИ ПЕВНИХ ПРАВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Більшість європейських країн передбачають застосування специфічних заходів, спрямованих на усунення передумов криміногенної ситуації, попередження вчинення особою нових суспільно небезпечних діянь, та спрямовані на усунення «небезпечного стану» особи, шляхом обмеження певних прав.

Обмеження права — це передбачене в законодавстві тимчасове скорочення або зменшення, як по суті, так і за часом, користування особою певним благом, що становлять предмет суб'єктивного права. В науковій літературі цілі правообмежень визначаються по-різному: це і стримування протизаконного діяння з метою захисту суспільних відносин (А. В. Малько) [1, с. 34]; і захист суспільства, прав і свобод (інтересів)

інших осіб від свавілля правокористувача (В. І. Гойман); підтримання правопорядку, забезпечення особистої безпеки, забезпечення внутрішньої і зовнішньої безпеки суспільства і держави (А. С. Мордовень) [2, с. 11]. Способи обмеження прав можуть бути різними, в залежності від цілей і підстав, це: заборона на певний варіант реалізації прав або свобод поведінки (відносна заборона); заборона на реалізацію права (свободи) в цілому (абсолютна заборона).

Європейські країни застосовують обидва способи обмеження особи певних прав. Як окремий вид покарання або заходи безпеки визначається обмеження (або позбавлення) певних прав, яке, на відміну від КК України, не зводиться лише до позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Воно може включати також і обмеження: права на обрання чи призначення на посади в державних органах та комерційних структурах, (КК Литви, КК Швейцарії, КК Сан-Марино та ін.); батьківської чи опікунської влади (КК Швейцарії, КК Іспанії, КК Сан-Марино); права на перебування у певних районах, у певній місцевості (КК Швейцарії); права на отримання дозволу чи прав, передбачених спеціальним законом (наприклад, права керувати транспортними засобами — КК Франції, Іспанії, Італії, ФРН та ін.).

Дослідження нормативних положень, якими врегульовані ці заходи, показало неоднозначність визначення їх правової природи різними країнами, та сфер життя, обмеження яких вони стосуються. Наприклад, КК ФРН та Іспанії одночасно визначають позбавлення певних прав і в якості покарання і заходів безпеки (незалежно від притягнення до кримінальної відповідальності особи). КК Франції, Італії, Швейцарії, Республіки Сан-Марино обумовлюють поразку в правах виключно фактом засудження особи за вчинений злочин як кримінальне покарання. Для КК Іспанії, як і для КК ФРН характерним є одночасне визнання поразки в правах і як покарання (за ст. 33 КК Іспанії передбачена абсолютна поразка в правах, спеціальна поразка в правах, позбавлення права на заняття певним видом діяльності, позбавлення права на керування транспортним засобом, позбавлення права на зберігання та носіння зброї, позбавлення права знаходитися або відвідувати певні місцевості, позбавлення батьківських прав, прав на опіку й піклування), і як захід безпеки (за ст. 96 КК Іспанії — заборона проживати або знаходитися у певних місцевостях, позбавлення права на керування транспортним засобом, позбавлення ліцензії на зброю, професійна дискваліфікація).

КК Швейцарії передбачає позбавлення права займатися певною професією, ремеслом, або права укладати угоди, звільнення з посади, позбавлення батьківської або опікунської влади, в якості додаткового покарання, що застосовується до особи, яка вчинила злочин або проступок. КК Франції передбачає як покарання (ст. 131–26) заборону користуватися політичними, цивільними й сімейними правами, які

поширюються на: право обирати; право бути обраним; право займати судову посаду або бути експертом у суді, представляти або надавати допомогу стороні в судовому процесі; право свідчити в суді, за винятком давання звичайних пояснень; право бути опікуном або піклувальником (що не виключає можливості бути опікуном або піклувальником своїх власних дітей) та ін. Стаття 80 КК Республіки Сан-Марино також відносить позбавлення прав до покарання: позбавлення виборчих та політичних прав, заборона на професію; втрату батьківської влади, повноважень опікуна або піклувальника або права становити заповіт; втрату права на одержання державної ліцензії, — всі вони призначаються за обвинувальним вироком суду.

Європейська Конвенція про захист прав людини і основних свобод також визнає відносність тільки чотирьох прав: недоторканість приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції (ст. 8); свободу думки, совісті і релігії, свободу вираження своєї думки (ст. 10); свободу мирних зборів і асоціацій (ст. 11) [3]. При цьому права не підлягають втручанню з боку влади, крім випадків, встановлених законом, і є невід'ємними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, охорони громадського порядку, здоров'я і моральності, для захисту прав і свобод інших осіб.

Позиція Європейського суду в питанні можливості обмеження або позбавлення прав неоднозначна. Наприклад, у справі «Джон Херст проти Сполученого Королівства» Суд зазначив, що «нормативна заборона голосувати як абсолютна санкція щодо всіх осіб, які відбувають покарання у тюрмах, незалежно від обставин у кожному випадку та тяжкості вчиненого злочину виходить за межі, встановлені у статті 3 Першого протоколу до Конвенції» [4]. Разом із тим у справі «Скопола проти Італії» Суд зазначив, що позитивне позбавлення виборчих прав є виправданим у справах, де йдеться про найбільш тяжкі злочини (такі, як вбивство), незважаючи на природу злочину та рівень індивідуалізації.

З урахуванням вищезазначеного доцільним вбачається розуміє запозичення національним кримінальним законодавством зарубіжного досвіду в питанні розширення сфер обмеження або позбавлення прав особи, яка вчинила злочин з метою попередження вчинення особою нових суспільно небезпечних діянь.

Список використаних джерел

1. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве: теоретический аспект /А. В. Малько. М.: Юрист, 2007. 250 с.
2. Мордовец А. С. Социально-юридический механизм обеспечения прав человека и гражданина. Саратов: СВШ МВД РФ. 2006. 137 с.
3. Конвенция о защите прав человека и основных свобод 1950 г. // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>

4. Рішення Великої палати Європейського суду у справі «Херст проти Сполученого Королівства (№ 2)», скарга № 74025/01, §61, ECHR 2005 // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages>

БЕРЕЗОВСЬКА Н. Л.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, доцент

ПОЯТТЯ ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Предметом кримінального права є злочин і покарання, як писав І. Я. Фойницький. Дослідження Загальної частини кримінального права, як правило, поділяється на — злочину і покарання. Інститути «злочин» і «покарання» є головними в кримінальному праві, а їх поняття, так би мовити, наріжним камнем кримінального права. Вивчення дисципліни «Кримінальне право» завжди включає ці питання, як би не скорочувались години. І це зрозуміло, так як у Особливій частині передбачено вичерпний перелік злочинів, види та розмір покарання за них, а для «обедуговування» Особливої частини існує вся Загальна частина кримінального права.

Поняття злочину має бути універсальним, що охоплює всі конкретні злочини, тому до його визначення особливе ставлення.

Визначення поняття дається у Кримінальному кодексі України. Є теоретичне поняття злочину. Але так було не завжди, хоча, фактично, злочинні діяння скоювали ще перші люди на Землі. В Біблії описується гріхопадіння Єви і Адама, які послухалися єдиної заборони Бога (Буття 3:1–23). У Законах Ману прописувалися злочинні діяння і покарання за них за кастовою належністю. У Руській Правді злочин іменувався «образою», а видом покарання як правило була сплата встановленої компенсації, чим кримінальне право фактично нагадувало цивільне. Литовські статuti 1566 року встановлювали злочин, який іменували «виступ». Уложення царя Олексія Михайловича 1649 року передбачало злочин і покарання «вельми рівно», хоча, як стверджують науковці, рівність була декларативною. «Кароліна» передбачав злочин, що при суб'єктах селянах і челяді каралось синьйорами й феодалами. Декларація прав людини і громадянина 1789 вважається нормативно-правовим актом, що вперше закріпив поняття злочину, де було вказано про шкідливість дій для суспільства і фактичну протиправність злочину. «Уложення про покарання кримінальні і виправні» 1885 року закріплювало поняття злочину, при цьому ділило його на вчинене випадково і